

PLANINSKI SPOMINI IN ZAPISKI IZ L. 1953

5. Izlet na Snežnik (1796 m)

e Valentin Vodnik v svojem »Popisovanju kranjske dežele« pravi, da je Notranjsko vse hribasto in da drže od bohinjskih snežnikov noter do Turškega čez Notranjsko debeli gozdi in da je tam veliko podzemeljskih lukenj, preduhov in votlih prostorov, v katerih so vse sorte kamnite, od kapa okamenele podobe videti. Ne omenja pa najvišje notranjske gore Snežnika, medtem ko navaja kot najime-nitncjše vrhove na Gorenjskem Triglav, Ljubelj in Šmarno goro, ki »ima to posebnost, da je strma, visoka in vendar od drugih hribov odločena posebej stoji«.¹

Prvi domači pisatelj, ki omenja Snežnik kot »povsem koničasto goro,« kot pravi donebnik (»Wolkenbohrer«), s čigar vrha se more vsa dežela z očmi premeriti in se vidi z njega tudi preko morja v Italijo, Dalmacijo in Turčijo, da pa ima grozne divjine, je zgodopisec Valvasor. In kaj še pripoveduje o njem? Da je »obupno visoka gora«, ki je tudi poleti s snegom pokrita, da si trgovci, namenjeni preko te gozdnate pokrajine na Reko (St. Veit am Pflaum) najmejo v šneperškem gradu spremstvo več oboroženih mož, ki prejemajo letno plačo in morajo take potnike zastoj skozi gozdovje voditi, ker se mudi tam vsakršna svojat roparjev, banditov in tudi Turkov.² — Hacquet je na svojem krožnem potovanju prišel na Pivko, od koder se je iz Trnovega napotil proti cerkniškemu Javorniku. V svojem jedrnatem potopisu omenja, da so gore v sosesčini Snežnika neprijetne za pešca, ker so tla zgolj iz rahlega grušča, v katerem je polno gadov. Ker pokriva tla divja kumina (jelenovec, *Laserpitium siler*), človek lahko na takega strupenjaka stopi, ne da bi ga prej opazil.³

Dokaj mikavneje je Snežnik opisal dopisnik Novic Danski, t. j. Prešernov sošolec, licejski skriptor Jurij Kosmač, doma v Danah pri Ložu. Nazivlje ga »velikanski Snežnik, kateri v sredi strašnega gozda med kranjsko, hrvaško in istrsko deželo 5332 čevljev visok kvišku kipi, s katerega je razvid na vse kraje kaj prijeten«.⁴ Pisec omenja, da je v snežniških gozdovih mnogo medvedov, volkov, celo risov, kadar pa žir obrodi, se tam toliko polhov zaredi, da jih ponoči vse mrgoli in da jih domačini »na tavžente in tavžente« v samostrele polove. Na južni strani pa da so veliki pašniki, kjer kraški, pivški in istrski ovčarji drobnico pasejo, ki se tam jako zredi in obilo mleka da, iz katerega veliko okusnega sira pripravljajo. Opis ne kaže, da je

¹ Gl. Vodnik, Velika pratika 1795.

² Valvasor, Ehre... II, 222, odn. XI, 511, 512.

³ Hacquet, Oryctographia I, 121.

⁴ Gl. Novice 1857, 23.

Kosmač sam na vrh pristopil, kakor tudi ne Miroslav Vilhar, ki v romantični pesmi »Na Kalcu« o njem poje: »Pošilja čez mejo / pogled velikan: / kam plavajo ladje, / kaj dela Istran.«

Do l. 1857 je bil Snežnik severnjakom, torej večini naših rojakov, dokaj od rok. Ko pa je isto leto dne 28. julija stekel po novozgrajeni železnici prvi vlak iz Ljubljane proti Trstu, je postala Notranjska zložnejše pristopna. Zato ni čudo, da je kot turistični izletnik prvi opisal svojo hojo na Snežnik muzejski kustos Dragotin Dežman. Svoj zanimivi potopis, ki je spričo živahnega pripovedovanja, vzorne dikcije in mestoma pesniške zanesenosti še vedno branja vreden, je objavil v Novicah 1860.⁵ Dežman je bil krenil iz Ige vasi do šneperške bajte, kjer so gozdarji in drvarji imeli svoje zavetišče. Tu je prenočil, drugo jutro pa je bilo še dve uri hoda, da je došel na sijajni vrh, kjer je užival obsežen razgled tja gor do gorenjskih snežnikov in dol na Kvarner in Jadran do beneških lagun in dalmatinskih otokov in gorovij: »Kaj lepšega, ko prvo sonce vrže svoje žarke na snežene vrhove, da se utrinjajo kot zlato in srebro, res ni!« Kar vabljivo zaključuje ta pobudni opis naš Dragotin, ki se je nekaj let nato prelevil v mrkega Karla Deschmanna, ko končuje: »Ne bo ti žal, dragi moj, ako si šel na Snežnik v lepem vremenu. Ne boj se truda ne stroškov; vrh Snežnika ti bo vse povrnil!«⁶

In zares! Tudi meni ni žal, da sem pristopil na ta najvišji notranjski vrh letos dne 28. junija, ne kot samohodec, kakor sicer običavam, ampak kot član občestva 24 izletnikov. Vneta naša planinka me je bila opozorila, da se zbira družba Ljubljčanov in Postojnčanov, ki ta izlet nameravajo, seveda, če se jih priglasi toliko, da bodo zasedli vse sedeže v avtobusu, ki naj nas popelje iz Ilirske Bistrice po zložni cesti do Svinščakov, zadnje postojanke pod Snežnikom. Ker se je bilo prijavilo dovolj udeležnikov, smo sedli v prvi zjutranji vlak. Imeli smo srečo, da smo dobili ugodne prostore v zadnjem vagonu, čigar končni oddelek je urejen kot prava razgledna loža. V takem odprtem vozu ti vožnja celo po pustem kraškem svetu nudi dovolj zanimivosti, ko ti pogledi iz enolične bližine lahko uha-jajo v raznolično daljo. Variatio delectat. Izmena milka. — V Postojni je pristopila še druga skupina snežniških izletnikov.

Na postaji v Ilirski Bistrici smo neutegoma presedli v čakajoči avtobus in zavzeli v njem vse sedeže. Cesta se v lepo izvedenih vijugah dviga vedno više in više, zdaj med bujnimi pašniki, zdaj po borovem gozdu. Šofer je povedal, da se prične košnja šele v začetku julija, zato pa zdaj ni bilo videti ne čred govedi ne ovac. Čim više smo v odprtem svetu dospevali, tem obsežnejši so bili pogledi na pivško in brkinsko pokrajino. Ko pa se cesta privije v gozdovje listavcev in iglavcev, seveda mine vsakršen razgled. Zato pa že občutiš višinsko ozračje, prepojeno s svežilnim ozonom. Na vsej poti nismo srečali ne pešca ne voznika ne motornega vozila, saj tudi ni

⁵ Gl. Na Snežnik. Novice, 1860, 283—285.

⁶ Gl. Novice 1860, 285.

nikjer ne zaselka ne kočje ne pastirskega ali drvarskega stana. Brezljudna edinščina!

Po 19 kilometrov vožnje, ki je trajala 70 minut, smo se ustavili na Svinščakih (1248 m), torej že v znatni višini 840 metrov nad Bistrico. To je plana dolinica, ki jo krasita golo zidovje nekdanjega italijanskega hotela in skromna kočica z napisom Cankarjeva kočja. Razočaralo nas je, ko smo ugotovili, da v njej ni drugega ko nekaj pogradov s slamo. Tu je menda nočišče za drvarje, sicer pa nima nikake opreme, še manj pa oskrbe. Edina še ohranjena naprava je vodnjak z živo vodo, kar je na Krasu prava dobrina. — Nismo se dolgo mudili v tej puščobi. Drugače pa bo, ko bodo zopet vzpostavili hotelsko zgradbo. Saj bodo čvrsto kamnito in betonsko zidovje lahko porabili za ogrodje novi stavbi, ki ne bo samo zavetje za snežniške turiste, temveč obenem planinski dom letoviščarjem, ki si žele udobnega bivališča v zdravem gorskem ozračju. Ta postojanka utegne biti Rečanom in opatijskim gostom vabljivo planinsko izletišče in gostišče, saj je po svoji legi sredi gozdovja v višini nad 1200 metrov, n. m. kakor ustvarjena za prijeten odpočitek. A tudi Tržačanom bo v dobrodejno izmeno vele mestnega vrveža z idilično gorsko tišino. Menda bodo le kdaj razmotali krotovičasti tržaški vozal ali pa ga bo kak novodobni Aleksander s krepkim zamahom — presekal. —

Nismo se dalj časa tu obotavljali, zakaj bližal se je poldan in treba se je povzpeti še na vrh. Zopet smo posedli v samodreč. Šofer je moral poslej z volanom previdno ravnati, zakaj cesta se je zožila v vijugast kolovoz, po katerem naj bi se pricijazili še kak kilometer dalje do Grde doline, od koder bi nastopili zadnji vzpon na Snežnik. A to progo nam je zaprla barikada bukovih skladanic, zloženih kar sredi ceste. Kaj hitro smo se znašli v tej zagati. Naš kolektiv s svojimi 40 rokami — vsem udeležencem ni bilo treba sodelovati — je v nekaj minutah preložil in zložil kalanice ob cestnem robu, tako da smo se nato sede približali Hudi jami, kjer je bil vožnji zapik — non plus ultra!

Ob četrto po 11. uri smo nastopili peš hojo vkreber, najprej po strmi vlažni gozdni stezi, nato pa po položnem kolovozu, nekdanji mulatieri. Goščava se je bolj in bolj redčila in končno se nam je odprl sivi čok obeh Snežnikov, mestoma poraščen z ruševjem. Že se je pojavljala planinska cvetana: modri svišč, rdeči sleč, zlati koren, zlato jabolko in še več drugega cvetja. Botaniki pravijo, da se na Snežniku srečavajo alpska, mediteranska in ilirska flora.⁷ Spešili smo hojo, da bi čimprej zavzeli sinji vrh, zlasti ker se je vreme pričelo kisati.

Natanko 70 minut je trajal ves strmohod. Zadovoljni smo posedli na ruševinah nekdanje vojaške opazovalnice, ki je bila čvrsto zgrajena postojanka, obsegajoča tri prostore. Dokaj udobneje bi uživali brašno v varnem zatišju, kakor smo ga tu na prepihu pod pretečimi oblaki. Vreme sicer ni kazalo na trajen dež, pač pa se je pripravljalo

⁷ Gl. Bohinec - Planina - Sotler, Slovensko Primorje v luči turizma, stran 74.

za nevihto. V dalji in bližini je tontonelo iz oblaja, vmes pa je posevalo sonce.

Na oblem temenu sem motril obširni razgled, kolikor ga je dopuščalo mrko ozračje. Tam na daljnem vzhodu se je sončil zasavski poglavar Kum. Plečati Krim zaslanja pogled na Ljubljano, dobro pa je viden Golovec. Pozdravljeni cerkniška Slivnica in Javornik in Nanos in Vremščica! Pritlikavci ste, ko vas zrem s tega vzvišenega vidika. Žal pa so bili zastrti pogledi na Julijce, na Savinjske Alpe, na veljake Gorskega kotora Obruč, Risnjak in Klek, na Učko, natanko za 400 metrov nižjo vladarico Istre, da ne omenjam pogleda na zrcalo Kvarnera z vsemi njegovimi otoki in otočki. Utegne mi kdo ugovarjati, češ, kaj pripoveduješ o tem, česar nisi videl. Naj mu odvrnem: Pojdi še ti na Snežnik, a v jasnem vremenu, pa boš lahko vse to in še več videl!

Kljub nevšečnemu ozračju sem mogel premotriti vsaj ves bližnji obzor, ki predočuje tole sliko: Snežnik se dviga kot skalnat otok iznad valovja nepreglednih gozdov, ki pokrivajo to visoko planoto od Javornika dol do Goteniškega Snežnika in vrhov Gorskega kotara. Zgolj kraški svet je to, a vendar ga odeva neizmerno prirodno bogastvo, zelena in črna šuma, neizčrpna, če se bo z njo pametno, smotrno gospodarilo.⁸

Položaj Snežnika je zanimiv tudi v hidrografskem pogledu. V njega ozemlju imajo izvirke Reka, ki se kot Timav izliva v Tržaški zaliv, Pivka, prvi tok Ljubljanice, in Čabranka, pritok Kolpe; leta in Ljubljanica pa se iztekata v Savo, pritok Donave. Torej teče tod razvodnica med Jadranom in Črnim morjem. Prvi pljuska skoraj ob njega znožje, medtem ko je Črno morje oddaljeno ok. 1200 kilometrov.

Postal sem še ob betonskem stebru ter skušal brati na njem vrtana popačena zemljepisna imena v jeziku prejšnjega okupatorja. Umakniti se je moral in z njim je izginil tudi Monte Nevoso. Za spomin in v slovo so si nekateri izletniki nabrali nekaj cvetov kržljavih planik ter s tem prekršili zaščitni predpis. Složni pa smo bili v misli, da naj bi planinsko društvo, v čigar področje Snežnik spada, zopet vzpostavilo kočico ter jo oskrbovalo vsaj v poletni dobi. To bi bila našim južnjakom vabljiva gorska postojanka, saj je dostop do nje z bistriške strani vseskoz lagoden. »Snežnik kliče!« tako je vnet domačin nedavno pozval pristojno organizacijo, da naj bi obnovila hotel na Svinščakih in kočico na vrhu.⁹ Da bi se dobromiselna napoved le kmalu uresničila kot dejstvo!

Nad eno uro smo se pomudili na vrhu, bolj zadovoljni s tem, da smo ga menda vsak prvokrat zavzeli, kakor nejevoljni, da nam ni razgrnil celotne slike svojega krogozora. Zopet je posijalo sonce, ko smo odhajali. Manjša skupina se nas je med ruševjem primotala še na bližnji za sto metrov nižji Mali Snežnik, kjer stoji ombrometerska hišica, opremljena menda s samodejnim pisalom. Kdo neki bi hodil

⁸ Gl. članek M. Cigler, Po gozdovih Snežnika, PV. 1051, 62—70.

⁹ Gl. članek »Snežnik kliče!« Slov. poročevalec, 2. septembra 1953.

vsak dan opazovat stanje tega višinskega dežemera, ki pokazuje množino padavin! V globeli pod nami so se mlajši člani zabavali s tem, da so se kepali — v kresnem času. Zakaj v plitvih vrtačah je celo na južni strani ležal še sneg — dokazilo, da je Snežnik vreden svojega imena, seveda še več ga leži v odsojnih severnih globačah.

Po isti poti smo se vrnili k Hudi jami in do svojega vozila. Kaj dobro bi nam bil del postanek na Svinščakih, če bi tam še stalo staro gostišče. Razočarani so bili člani žigarji, ki v opusteli Cankarjevi koči niso dobili njenega žiga, da bi mogli z njim izpričati svoj obisk. Morda bo čez leto in dan tudi za to bolje poskrbljeno.

Naš spremljevalec, uslužni logar, nas je med vožnjo pregovoril, da smo obiskali še njegovo domišče v Črnem dolu. To je tipična kraška draga, zelena ravnica sredi temnega gozdovja. Tam samevata dve koči, ena zidana, druga pa lesena, bivališče logarju in gozdarjem, v lovski sezoni pa zavetišče lovcem. Tu je razne divjadi menda v izobilju. Razrita tla izdajajo, da jih je razruvala črna divjačina s svojimi rilci in čekani. Malone eno uro nam je vzel ta pešaški zavinek, da smo obiskali planinsko idilo v kraškem svetu. Zopet smo zasedli udobne sedeže in samodrž je v naglem diru odbrzel dol proti Bistrici. Nebo se je bilo povsem zjasnilo, da so nam enolično vožnjo oživljali lepi pogledi na sončne Brkine in valovito Pivko. Še pred 18. uro smo končali svoj brzovozni izlet, ki smo ga na senčnem hotelskem vrtu završili s frugalnim likofom, zadovoljni, da nismo prav nič opazili one divje romantike, ki jo stari pisci Snežniku pridevajo. Že davno so opustili svoj roparski obrt Valvasorjevi tolovaji in Hacquetovi gadje so tudi že preminili. Snežnik je sedaj povsem pitoma gora, ki pa jo je treba s turističnimi napravami samo še izboljšati. — Hvalo smo dali vrlemu prireditelju dr. St., ki nam je tako povoljno omogočil ta kresni obisk notranjskemu poglavarju. Naposled je še doživela izredno presenečenje članica, da je v svoj albumček odtisnila žig Cankarjeve kočice, ki ga je bil prav pred odhodom vlaka dostavil vsečinitelj tamošnjega planinskega društva. Bila je to pač »pia fraus« — nedolžna varka, opravičljiva le s tem, da je kočica sama, ki smo jo bili obiskali, brez štampljke.

S ponočnim vlakom smo se vračali proti Ljubljani. Zato nismo več pogrešali razglednega voza, s katerega smo v ranem jutru uživali bežne prizore notranjske pokrajine.

Tako mi je potekal in minil moj prvi in bržčas poslednji izlet na Ilirski Snežnik.¹⁰

¹⁰ Na stenskem zemljevidu stoji zgolj Snežnik, v knjigah pa pišejo Loški Snežnik (po mestecu Ložu, od koder drži po Leskovi dolini pristop od severne strani na Snežnik). Prej so ga imenovali tudi Notranjski ali pa Kranjski Snežnik. Na Kočevskem imamo najvišjo vzpetino na Dolenjskem Goteniški Snežnik (1289 m), v Gorskem kotaru pa je hrvaški Snježnik (1508 m). Če že moramo našo goro označiti s prilastkom, bi ji sodilo ime Ilirski Snežnik že zato, ker mu je najbližje izhodišče Ilirska Bistrica, še bolj pa zato, ker s tem ohranimo spomin na davne Ilire, prvotne stanovnike dinarskega ozemlja.